

KÜLTÜR BAKANLIĞI
MİLLÎ FOLKLOR ARAŞTIRMA DAİRESİ YAYINLARI: 28
SÜRELİ YAYINLAR DİZİSİ: 4

**TÜRK
HALKBİLİM ARAŞTIRMALARI
YILLIĞI**

Annual of Turkish Folklore Researches

1977

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ. ANKARA—1979

PLEVNE KAHRAMANI GAZİ OSMAN PAŞA VE ŞANLI SAVUNMA SAVAŞLARI ÜZERİNE YAKILMIŞ TÜRKÜ, YAPILMIŞ MARŞ VE YAZILMIŞ DESTANLARI

M. ŞAKİR ÜLKÜTAŞIR*

Gazi Osman Paşa'nın kişiliği ve Plevne savunması hakkında gerek bizde ve gerek Batı'da bir çok yayın yapılmıştır. Bizim buradaki amacımız daha çok Gazi Osman Paşa ve şanlı Plevne savunma savaşları üzerine yakılmış *Türkü*, yapılmış *Marş* ve yazılmış *Destan*'ların türlü kaynaklardan saptamış olduğumuz birer metnini yayımlamaktır.

a) Aşağıya metnini kaydettiğimiz bir "Plevne Türküsü" tıpkı "Sivastopal Türküsü" gibi tamamiyle sözlü (şifahî) bir özellik taşır. Şu kadar var ki, bu türkünün de metni, ağızdan ağıza nakledilişinden ötürü, birçok yerlerinde söz, ölçü ve uyak bakımından- bozulmuştur.

Plevne Türküsü, bize göre, ilk defa Macar müsteşriki Prof. Dr. *İgnacz Kunoş* tarafından Bulgaristan Türkleri arasında araştırmalar yaptığı sırada (1888) Rusçuklu bir çocuk ağızından saptanıp yayımlanmıştır¹. Bu tarihi Türkü, II. Abdülhamit zamanında (1885-1909) pek söylenmezdi; ancak 1908 Meşrutiyetinin ilanından sonra ulusal marşlar arasında -örneğin Sivastopol Marşı gibi- sık sık söylenir olmuştur. Plevne Türküsü'nün elde ettiğimiz bir metni şudur:

Plevne dedikleri küçük kasaba
Rus askeri çoktur gelmez hesaba
Atılan gülleleri almaz kasaba
Giderim Balkan tükenmez
Arkama bakarım imdat gelmez

Plevne içinde ordu kuruldu (nüsha: kırıldı)
Osman Paşa sol yanından vuruldu
Kırk beş bin askerle esir tutuldu
Giderim Balkan tükenmez
Arkama bakarım imdat gelmez

* Halkbilim Araştırmacısı

¹ Bak: Türk Halk Edebiyatı, İ. Kunoş s. 30

Tüfegimin ucu gümüşten işli
 Sırma bıyıklarım çürüdü düştü
 Dil bilmez Kazaklar başıma üstü
 Giderim Balkan tükenmez
 Arkama bakarım imdat gelmez

Bir ikincisi de şöyledir:

Karadeniz dalgalandı
 Orta yeri halkalandı
 Kör olası Damat Paşa
 Moskof ile ne laflandı

Karadeniz akmam dedi
 Ben Tuna'ya bakmam dedi
 Yüz bin Kazak gelmiş olsa
 Osman Paşa korkmam dedi

Ruslar Tuna'yı atladı
 Karakolları yokladı
 Osman Paşa'nın kolundan
 Beş yüz top birden patladı

Kanlı Tuna akar gider
 Etrafını yıkar gider
 Adı şanlı Osman Paşa
 Boyun eğmiş esir gider

Tuna nehri akmam diyor
 Etrafını yıkmam diyor
 Şanı büyük Osman Paşa
 Plevne'den çıkmam diyor.

(Not: Yukarıda kaydettiğimiz bu iki metnin ilk üç beşlisi bir destandan alınmış parçalar olmalı. Bize göre asıl Türkü (4+4—8 li) olan son beş parça dörtlüklerdir. Burada kaynaktan aldığımız metinleri aynen vermiş oluyoruz).

b) Gazi Osman Paşa'nın Plevne'de yaptığı, tarihimizin hatta dünya askerlik tarihinin bu büyük ve şanlı savunma savaşı üzerine meydana getirilen anonim Plevne Türküsü'nün üç kıtası Muzika-i Humayûn bando şeflerinden ve devrinin ünlü marş bestecilerinden Miralay

(Albay) Mehmet Ali Bey (1825–1895) tarafından bir *marş* olarak bestelenmiştir (Bunun için biraz aşağıya bakınız).

Bugün de zevkle söylenen, çalınan ve dinlenen Plevne Marşı'nın üç kıtalık güftesi ile bir notası *Türk Marşları* (Etem Üngör, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yayınları: 11, seri IV, Sayı A3, 1966) adlı kitapta yazılıdır.

Gene Plevne Marşı'nın, fakat notasız olarak, üç bentlik bir güftesi de "Gazi Osman Paşa'nın gösterdiği kahramanlık üzerine yazılan ve bestelenen Gazi Osman Paşa Marşı" kaydı ile *Resimli Bilgi* dergisinde (16 Mart 1964, Sayı 17) "Gazi Osman Paşa" adlı makaleye ek olarak yayımlanmıştır. Bu marşın da metni şöyledir:

Kara kazan coştı derler
Dalga boydan aştı derler
Osman Paşa'nın askeri
Gece burdan geçti derler.

Moskof Tuna'yı atladı
Karakolları yokladı
Osman Paşa'nın kolundan
Yüz bir tane top patladı.

Tuna nehri aşmam diyor
Etrafıma taşmam diyor
Kör olası kâfir Moskof
Ben Tuna'dan çıkmam diyor²

Yukarıda yazdığımız marş güftelerine bakılınca aralarında dik-kate değer ayrılıklar bulunduğu hemen göze çarpar. Bize göre "Tuna nehri akmam diyor" dizesile başlayan marş söz ve ezgi bakımından daha çok güvenilir niteliktedir.

Gene yukarıda teker teker fakat değişik metinlerini verdiğimiz tarihsel *Plevne Türküsü* ile *Osman Paşa Marşı*'ndan başka bir de (Osman Paşa-Plevne) destanı vardır. Bu destanın *Türk Folklor Araştırmaları* dergisinin Nisan 1964 tarihli ve 177 sayılı nüshasında, ağızdan söylenme suretiyle saptanmış bir metni yayınlanmıştır. Destan, şöyledir:

² Doğrusu: "Plevne'den çıkmam diyor" olmalı.

Osman Paşa der ki eşkiyalara
Kendinizi salman (salmayın) bu kavgalara
Ben papuç bırakmam bu davalara
Vurun arslanlarım der Osman Paşa

Plevne dediğin küçük kasaba
Kelle kese kese döndük kasaba
Kesilen kelleler gelmez hesaba
Vurun arslanlarım der Osman Paşa

Atar Urus (Rus) topu inliyor dağlar
Seçilsin yaralı vuruşsun sağlar
Köprünün başında kız gelin ağlar (Vid köprüsü)
Vurun arslanlarım der Osman Paşa

Aman padişahım bağırım taş mıdır
İmdatçılar gelmez yollar güç müdür
Biz de bilmedik bu nasıl işdir
Vurun arslanlarım der Osman Paşa

Atma kâfir atma ben de atarım
İstanbul'a gitti çifte tatarım (postacım)
.....
Vurun arslanlarım der Osman Paşa

Plevne'den çıksa canıma minnet
Edirne yakası yalancı cennet
Paşa hazretleri bize etme eziyet
Vurun arslanlarım der Osman Paşa.

Yaşlı bir köylü ağzından derlenmiş olan bu destan da yazılı ve uzunca olan bir destanın bozuk ve eksik dörtlükleridir. Destanlar, cönklerde büyük çoğunlukla -türküler gibi- anonim olmayıp, bir "nâzım" (yazanı) bulunan edebî ürünlerdir. Bu bakımdan yukarıda ki Osman Paşa destanın da bir yazanı olmak lazım gelir, düşüncesindeyiz³.

³ Nitekim son yüzyılların Sivastopol (Kırım-1856), Kars (1877) ve Yunan (1897) Savaşları üzerine yazılan ve yazanlarının da adları bilinen birtakım destanlar olduğu gibi IV. Murad'ın ünlü "Bağdat Seferi" dolayısıyla yazılmış "Genç Osman" destanı da bu alandaki düşüncemizi doğrulayıcı birer örnektir. Anonim destanlar vardır; fakat bunlar yok denilecek kadar azdır.

Plevne-Osman Paşa destan ve özellikle türkülerinin cönk, kitap, dergi gibi türlü kaynaklarda, yine türlü değişiklik gösteren şekillerini görüyor, buluyoruz. Bunlar bize göre, ya bu tarihsel olaya ait birkaç kişi tarafından yakılmış, ya da esas metin ağızdan ağıza geçip söylendikçe –bazan eklenme suretiyle de– birtakım değişikliklere uğramış olan anonim türkü dörtlükleridir. Bu alanda ayrıca destanlar da yazılmış olduğunu görmekteyiz. Nitekim, bizim yayımladığımız yazarı bilinmeyen yukarı ki destandan başka, XIX. yüzyılın son yarısında yaşamış olan Bektaşî saz şairlerinden Sabri'nin de, Gazi Osman Paşa (Plevne Savaşı) üzerine bir destanı vardır. İşe biz bu bölümde, bu konuda yakılmış olan türkü ve yazılmış destanların rastladığımız varyantlarını *olduğu gibi* alıyor ve gene bu varyantların, yazın uzmanlarına bir “metin tesisi” hususunun saptanabilmesinde yararlı olabileceklerini sanıyoruz.

PLEVNE MARŞI

Beste: Mehmet Ali Bey

Tuna nehri akmam diyor
Etrafımı yıkmam diyor
Şanı büyük Osman Paşa
Plevne'den çıkmam diyor

Olur mu böyle olur mu
Evlat babayı vurur mu
Sizi millet hainleri
Bu dünya size kalır mı

Kılıcımı vurdum taşa
Taş yarıldı baştan başa
Namı büyük Osman Paşa
Askerinle binler yaşa

Mehmet Ali Bey'in vaktile bestelediği bu yaygın marşın sözleri “27 Mayıs 1960 İhtilali”nde, gençlik tarafından o günün havasına uydurularak değiştirilip söylenmiştir.

Plevne Marşı, aynı zamanda Gazi Osman Paşa'nın Tokatlı olması nedeniyle “Tokat Gazi Osman Paşa Lisesi”nin de okul marşıdır.

PLEVNE MARŞI

Tuna nehri akmam diyor
Etrafımı yıkmam diyor
Şanı büyük Osman Paşa
Plevne'den çıkmam diyor

Kahbe Moskof kesti yolu
Almak ister İstanbul'u
Plevne bir toprak kal'a⁴
Düşman sarmış sağı solu

Bakın hele - Balkan'lara
Boyanmış hep al kanlara
Benziyor Türk askerleri
Ateş saçan volkanlara

Türk'e pusu kurdu Moskof
Bunca yiğit vurdu Moskof
Osman Paşa karşı durur
Almak ister yurdu Moskof

Ağustos'ta açtı cengi
Görülmemiş daha dengi
Tuna'ya çok kan döküldü
Kıpkırmızı oldu rengi

Osman Paşa sefer açtı
Plevne'den çıkmam diyor
Ortalığa ateş saçtı
Plevne'den çıkmam diyor

Dökülen kan döndü sele
Böyle savaş geldi dile
Son neferim ölse bile
Plevne'den çıkmam diyor

İrmak gibi aksın kanı
Bu uğurda verir canı
Türk'ün yüce kahramanı
Plevne'den çıkmam diyor

Cihan şaştı bu savaşa
Saldırıyor dağa taşa
Şanı büyük Osman Paşa
Plevne'den çıkmam diyor.

⁴ Osman Paşa'nın Plevne çevresinde savunma amacıyla yaptırdığı tabyalar hep topraktı. Bu da ona özgü askeri bir bulgu idi. Ünlü Prusyalı Feld Mareşal Moltke: "Osman Paşa'nın Plevne'de gösterdiği askerlik bundan sonra istihkâm fenninde, kuşatma usulünü değiştirmeyi gerektirdi" dediği gibi, Rus Orduları Başkomutanı, Çar Aleksandr'ın kardeşi Grandük Nikola da "... Osman Paşa'nın askeri davranışlarından ve istihkâm-larından çok yararlandım, ders aldım" demiştir.

[Not: Bu metin kitapta "Plevne Marşı" olarak yazılıyorsa da bunun bir destandan alınmış parçalar (dörtlükler) olacağını sanıyoruz.]

PLEVNE TÜRKÜSÜ

(Yakılan türkülerin en yaygını)

Tuna nehri akmam diyor
Etrafımı yıkmam diyor
Şanı büyük Osman Paşa
Plevne'den çıkmam diyor

Tuna nehri akar gider
Etrafını yıkar gider
Şanı büyük Osman Paşa
Moskofları kırar gider

Kapandı Plevne'nin yolu
Düşman sardı sağı solu
Askerim çok, cephanem yok
Yetiş Süleyman Paşa kolu

Kaleden toplar atıldı
Moskof İslama katıldı
Şanı büyük Osman Paşa
Moskofları kırar gider

OSMAN PAŞA

(Plevne kahramanı Gazi Osman Paşa için yakılmış türkü)

Ruslar Tuna'yi atladi⁵
Karakolları yokladı
Osman Paşa'nın kolundan
Beş bin top patladı⁶

Kanlı Tuna akar gider
Etrafını yıkar gider
Adlı şanlı Osman Paşa
Boyun eğmiş esir gider

⁵ Beş yüz top birden patladı (nüsha)

⁶ Evlat babayı vurur mu (nüsha)

İstanbul'dan gelir kadı
Kalmadı dünyanın tadı
Şaşkın oldu zalim kadı
Deli oldu deli kadı

Kanlı Tuna akmam diyor
Ben düşmandan korkmam diyor
Kılıncımı vermeyince
Plevne'den çıkmam diyor

Olur mu beyler olur mu
Yaver, paşayı vurur mu⁷
Padişahın zalimleri
Bu dünya size kalır mı

PLEVNE

(Osman Paşa'nın Plevne Savunması üstüne yakılmış
başka bir türkü)

Plevne'den toplar atıldı⁸
İslâm Bulgar'a katıldı
Haberin olsun Sultan Hamit
Rumelliler satıldı

Çadırımız mavi beyaz
Bu sene geldi mi yaz
Aman kâtip haller yaman
Beni başka deftere yaz

Karadeniz dalgalandı
Orta yeri halkalandı
Kör olası Damat Paşa
Moskof ile ne laflaştı

Karadeniz akıp gider⁹
Etrafını yıkıp gider
Sağ olası Osman Paşa
Bulgarlar'ı kırıp gider

⁷ Kunoş'tan aynen (s. 29).

⁸ İ. Kunoş'tan aynen (Türk HalkEdebiyatı s. 27-28).

⁹ Tuna nehri akıp gider.

Karadeniz akmam dedi
Ben Tuna'ya bakmam dedi
Yüz bin Kazak gelmiş olsa
Osman Paşa korkmam dedi

Gazi Osman Paşa ile yarattığı şanlı Plevne savunması hakkında şimdilik saptayabildiğimiz dört tane destan vardır. Bunlardan birincisi *Türk Folklor Araştırmaları* dergisinde çıkıp yukarıda kaydettiğimiz yazarı bilinmeyen "Osman Paşa - Plevne Destanı", ikincisi yine anonim "Destan-ı Gazi Osman Paşa", üçüncüsü Memhet adlı bir saz şairinin yazdığı "Plevne Destanı" dördüncüsü de XIX. yüzyıl Bektaşî sazşairlerinden Sabri'nin "Gazi Osman Paşa Destanı"dır. Şu kadar var ki, yukarıda andığımız bu dört destandan başka, sonradan bulabildiğimiz ikinci ve üçüncü destanların metinlerini de burada veriyoruz:

*Destan-ı Gazi Osman Paşa*¹⁰

Nam u şöhretiyle doldu şu cihan
Kahraman-ı zaman işte bu zattır
Meydan-ı cidalde böyle bir arslan
Osman Paşa denilen işte bu zattır.

Hak deyip sunuldu *cenk ü cidale*
Karşı koydu nice çok *cenemale*
Hem dahi duyulup yedi kırala
İzinler alan işte bu zattır

Sene bin iki yüz elli de heman
Ol Tokat şehrinde oldu *nümayan*
Anneler de pek az şu içre cihan
Zuhur edip doğan işte bu zattır.

Geldi İstanbul'a on sekiz yaşda
Kendi küçük ama akıl çok başta
Görülmedi eşi bir arkadaşa
Erkân-ı Harb olan işte bu zattır.

En evvel Girid'de başladı isyan
Dediler beri gel ey yiğit Osman
Mahareti anda oldu *mümayan*
Şakileri tutan işte bu zattır.

¹⁰ Bu destan, aziz dostum ve meslektaşım Sab i Koz tarafından Milli Kütüphane'de bulunup bize verilmiştir. Kendisine burada açık teşekkürlerimi sunarım.

Ol sarp cezirede ordular kurdu
Eşkriyayı sarıp her yandan vurdu
Tâbâver olmayıp isyan da durdu
Miralaylık alan işte bu zattır

Badehû Hersek'te parladı ateş
Yayıldı derakap harikikebir veş
سول Olur *esbe* gayet *gayretkeş*(?)
Ol *canibe* koşan işte bu zattır

Eşkiyanın hemen boynu kırıldı
Aman man deyu çabuk bağırıldı
Bazılar araya girip ayırdı
Buna mahzun olan işte bu zattır

Sırb ile Karadağ etti ittifak
Çün ikisi birden açtılar bayrak
İşgüzar olana hiç olmaz durak
Sirbluya sevk olan işte bu zattır

Duyub Sırb askeri dedi gitmeyiz
Nafîle yere biz kan dökmeyiz
Osman var iken bir adım atmayız
Gözleri korkutan işte bu zattır

Düşmanı kahretmek yiğide bir keyf
Sırbli ordusunda ceneral Çirnayef
Kaç defa anı da edip *def ü ref*
Hem livalık alan işte bu zattır

Leşaniş (لشانیش) namında diğer general
Dedi benim Bey'im olacak kral
Dedi Osman sen de şimdilik hoş kal
Zayçar'a yürüyen işte bu zattır

Aleksinaç alındı Zayçar da derhal
Kalmadı ortada hiç bir ceneral
Didirdüp Sirbluya kalmadı mecal
Amana uğradan işte bu zattır

Artık konferansa kılındı karar
Mağlup olanlar bak ne zuum karar
Böyle meclisler de âdemi yorar
Deyip rahat duran işte bu zattır

Devşilemeyip meclis dağıldı
Bir haber ol anda hemen yayıldı
Çirneyef duyunca düşüp bayıldı
Ol dem arslan olan işte bu zattır

Düşman ordusunu ol zaman yardı
Belgrat yolunu durmayıp sardı
Şimalden bir bulut oldu kabardı
Anın için دونان işte bu zattır

Alup ordusunu o yana daldı
Feriklik rütbesin beraber aldı
Askere bir boru ol anda çaldı
Haydi yavrum diyen işte bu zattır

İşte oldu ol dem bir *Müşir* Paşa
İşidenler dedi sen binler yaşa
Bu gidişle yolun doğruldu paşa
Vidin'e kumandan işte bu zattır

Ne kadar da olsa kendisi beşer
Karşısında ceneral kırkar ellişer
Tuna'yı geçerse buna kim ne der
Nikobol'a (Niğbolu) koşan işte bu zattır

باقدی که اوراده دشمن طورہ یور

چوق ظن ایندی پاشا و بویور (?)

Dedi işin yoksa sen orada dur
Plevne'ye gelen işte bu zattır.

Düşman gelip hemen ani kuşattı
Hücum edip top tüfenk attı
Baktı ki Plevne durup dayattı
Çün orada kumandan işte bu zattır

Gülle atmak ile kale yıkılmaz
 Böyle bir kumandan onlardan korkmaz
 Dedi bu ordular bana yine az
 Gözünü kırpmıyan işte bu zattır

Düşman baktı gördü başa çıkılmaz
 Üç hücumda itti kale alınmaz
 Dedi oturalım burada kış yaz
 Orduları geri süren işte bu zattır

Bu kal'a şan verdi dünyaya cümle(?)
 Herkes işi gücü terketti hemen
 Bir havadis var mı şu Plevne'den
 Deyu sorduran işte bu zattır

Londura'da (bir) *metâ*' yaptı bir *dânâ*
 İsmine dedi ânın Plevna
 Çok dayanur deyu aldı bay *edna*
 Gazi unvan alan işte bu zattır

Çoktan geçilirdi hani (خان) *Ulah'a* (اولاحه)
 Olsaydı قوم ندان (Kumandan?) böyle bir daha
 Osman Paşa'ya hiç olamaz beha
 Yüz bin askere can işte bu zattır

Zahra tükenince şehirde heman
 Bir düşman da açlık oldu ol zaman
 Buna da artık hiç dayanmaz insan
 Ol dem bir düşinen (دوسینان) işte bu zattır

Dedi çıkar isem gerçi kaçarım
 Hem de düşmandan çok adam kırarım
 Ancak şu askerim canım ciğerim
 Diyip sancak çeken işte bu zattır

Bu vicdanda yine ibret cihana
 Kırk yılda بیورر (büyütür?) birini ana
 الفاء (*İlka?*) edemem askerim kana
 Diyip teslim olan işte bu zattır

Bir de hemen aksi haber dolandı
Gazeteler kara yasa boyandı
Didelerde seller dolup boşandı
Vefat etti denen işte bu zattır

Bir de dört taraftan teller vuruldu
Berhayat olduğu derhal duyuldu
Ol zaman kalblerde düğün kuruldu
Halkı eden *handan* işte bu zattır

İlaveler çıkıp hemen dağıldı
Bu müjde ağızdan ağıza yayıldı
Çokları sevincinden düşüp bayıldı
Herkes bir canan işte bu zattır

Ol vakit bize derd oldu bir görmek
Hem *hâk-i payine* yüzümüz sürmek
Gerçi var âkibet dünyada ölmek
Ömrü çok istenen işe bu zattır

İhsan etti ani bize *Yezdan*
Biz de işittik ki geldi deryadan
ياريش كچمي deyu Höcapaşa'dan
Herkesi *şadan* eden işte bu zattır

Herkes koştu aman bir yer tutayım
Beşikteki çocuk dedi gideyim
Efendimiz dedi gelsin göreyim¹¹
Huzuruna çıkan işte bu zattır

İkinci gün geçti büyük caddeden
Kurşun nişanını takmış *sineden*
Ol dem seyredeni *meserretinden*
Güldürüp ağlatan işte bu zattır

Şevketlû Hamit Han sen binler yaşa
Mevla versin sana böyle çok paşa
Ol dem cihan bizi etsin temaşa
Mülk ü millete şan işte bu zattır

¹¹ Filhakiyka, II. Abdülhamit deniz yoluyla Rusya'dan İstanbul'a dönen Gazi Osman Paşa'yı *doğruca Yıldız Sarayı*'na çağırması ve ona şanlı müdafaasından ötürü şükranlarını ifade etmiş “-Benim yüzümü ağarttın, Allah de seni iki cihanda berhüdar etsin!” demiştir.

Plevne Destanı¹²

Osman Paşa der ki vardık beriden
Bize kuvvet verdi mevlam yaradan
Gözledim bir imdad gelmez geriden
Tükendi cebhanem gittim yesire

Uyurdum rüyamda girdi düşüme
On iki¹³ çoban geldi durdu karşıma
Seksen bin evladı verdim boşuna
Kalamadım geri gittim yesire

Kible tarafından bir top atıldı
Her bir nefer bin altına satıldı
Plevne'de büyük gavga¹⁴ tutuldu
Ahd ettim Felek'e gittim yesire

Bununla büyük gavga dört oldu
Batum tarafında Derviş Paşa kurt oldu
Kâfir aldı Rumeli yurt oldu
Ne yapsın ehl-i İslam gittim yesire

Bir taburda çevirdiler tuttular
Hesapsız neferlerim mahvettiler
Beş taburu bir vapura tıktılar
Yedi sancak içeri gittim yesire

Edirne Kapısı hem Gelibolu
Tuna boyundadır Moskof'un yolu
Boşuna elden gitti bu Rumeli
Bozuldu ittifak gittim yesire

Bu bir Boran'dır ki bunu söyledi
İndi aşkın deryasını boyladı
Moskof yesirini Muhammed neyledi
Çok ittifak eder Moskof nesire

Yazma bir Cönkten kopya edilmiş olan bu yedi kıtalık (yani dört-
lük) *destan*, pek bozuk ve hele noksan bir metindir. Sonra, söyleyeni de
Mehmed adında biri diye baş tarafına yazılmış. Halbuki (bana göre)
Destan "Âşık Boran" adlı bir güney sazşairi tarafından vücade ge-
tirilmiştir.

¹² Sait Uğur, İçel Folkloru, Cilt III, s. 62 (Ankara 1948)

¹³ Vezin icabı "on ki" okunacak.

¹⁴ Kavga, savaş.

Kısa Bir kaç Açıklama:

Abdülhamit II., Plevne Savaşları zamanında yapılan (93 (1877-1878) Türk-Rus Savaşı) Osmanlı padişahı. Destanda "Hamid Han" diye geçmektedir. Sonrada Gazi Osman Paşa ile dünür olmuştur. *Aleksinaç*, Yugoslavya'nın kuzey doğusunda bir kasaba. *Cönk*, genellikle Saz-Halk ozanlarının deyişlerini kapsayan yazma şiir mecmuası. *Erkân-ı Harp*, Kurmay (subay), *Ferik*, Orkol-or komutanı - *Hâk-i pây*, Ayak tozu, toprağı (şaygı gösterisinde kullanılır). *Hersek*, Osmanlı devrindeki Bosna - Hersek eyâletinin merkez kasabasından biri olup, Yugoslavya'dadır - *Hocapaşa*, İstanbul'da Bayazıt civarında bir semtin (mahallenin) adı. *Karadağ*, Bugün Yugoslavya birleşigine katılmış olan küçük krallık. Başkendi "Çetine" idi. *Liva*, Tugay rütbesinde komutan. *Meydan-ı cidâl*, savaş alanı (cidâl: kavga, savaş). *Miralay*, Albay. *Mirliva*, Tümen komutanı. *Moltke* (Mareşal-), Osmanlı hizmetinde askerî müşavir olarak bulunan Prusyalı komutan. Bizdeki hizmetine ait anılarını yayınlamıştır. *Moskof*, Osmanlı tarihinde Rus ve Rusyalı yerinde geçen ad (Moskova'dan çıkmadır). *Müşir*, Mareşal. *Müzika-i Hümayun*, Saray'ın geniş teşkilâtlı askerî müzik okulu. *Nümayan*, görünen. *Plevne*, Bulgaristan'ın kuzeyinde "Vid" ırmağı kenarında bir kasaba. I. Murat zamanında Osmanlılar tarafından fethedilmiştir (781 / 1389). *Plevne Savunma Savaşı*, Osmanlı hüküdarı II. Abdülhamit'in (1885-1909) ve Rus Çarı II. Aleksandr'ın (1818-1881) zamanlarında yapılmış, beş ay sürmüştür. Yardımsızlık yüzünden yenilmemizle biten, kahramanı da Gazi Osman Paşa olan, bu mudafaa savaşı, Dünya Askerlik tarihi'ne, muzafferiyet kadar şanlı sayfalar yazdırtmıştır. Ta'biye fennine de örnek bazı yenilikler getirmiştir. *Ruscuk*, Bulgaristan'ın doğusunda ve Tuna nehri üzerinde büyük bir kasaba. *Sirb*, Osmanlı tarihlerinde bugünkü Yugoslavyalıların bir kısmına verilmiş ad olarak geçer ve bu devletin temel halkını teşkil eder. *Süleyman Paşa*, Şibka kahramanı, "Tarih'i Âlem" müellifi, ünlü Osmanlı Paşası. Şair Süleyman Nesib (Sami) Bey'in babasıdır. *Tâbâver*, kuvvet getirici, verici. *Ulah*, Osmanlı tarihinde Romen ve Romanyalı yerinde geçen ad olduğu gibi bugün de Rumeli'de kullanılır. *Vid - Vid Köprüsü*, Plevne'nin batısında, hemen yanında küçük bir ırmak. Üzerinde hâlâ durmakta olan tarihi bir köprü. Destanda "köprü'nün başında kız, gelin ağlar" mısra ile geçer. Osman Paşa bu köprü yanında yer almış, teslim olmuştur. Geceleyin yapılan çıkış hareketi sırasında bu köprü yanına gizlenen halkı (erkek, kadın, çocuk) Ruslar topa tutup öldürmüşlerdir.

Vidin, Bulgaristan'ın kuzey batısında, Tuna kıyısında bir kasaba olup, Osman Paşa buradan hareketle kumandasındaki tümenlerle 7 Temmuz 1293 (1877) günü Vid suyunu geçerek Plevne'ye girdi ve Rus kuvvetleriyle çarpışma başladı. *Zayçar*, Yugoslavya'nın doğu sınırında ve Timbok ırmağı kıyısında bir kasaba.